

**Stumpf István: Parlamenti választások 2006:
a szavazói preferenciák stabilizálódása**

(elektronikus verzió, készült 2006-ban)

A tanulmány eredetileg nyomtatásban megjelent:
Stumpf István (2006) „Parlamenti választások 2006: a szavazói
preferenciák stabilizálódása”: in: *Társadalmi riport 2006*,
Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György (szerk.).
Budapest: TÁRKI, Pp. 417–431.

Parlamenti választások 2006: a szavazói preferenciák stabilizálódása

Stumpf István

1. Bevezető

A 2006-os parlamenti választások több szempontból rendhagyónak minősülnek a magyar demokrácia rendszerváltozás utáni történetében. A választók első alkalommal döntöttek úgy, hogy felhatalmazást adnak a hivatalban lévő kormánynak. A szocialista–liberális koalíció, változatlan politikai felállás mellett, a hivatalban lévő miniszterelnök megerősítésével, nagyobb parlamenti többség támogatásával vehette kezébe a kormányrudat. Az idei választás rendhagyó volt abban az értelemben is, hogy a vezető kormánypárt tovább tudta növelni a támogatottságát úgy, hogy közben a koalíciós partnere is javított négy évvel korábbi eredményén. Bár a szocialisták mandátumaik számát tekintve az abszolút többség közelébe jutottak, mégsem beszélhetünk a politikai erőter földcsuszamlásszerű átrendeződéséről, mivel a legnagyobb ellenzéki párt és szövetségesei a listás eredményüket tekintve alig maradtak le a győztes szocialisták mögött. Azzal, hogy az MDF átlépte a parlamentbe jutási küszöböt elméletileg megteremtette a lehetőségét annak, hogy a második fordulóban az ellenzéknek még esélye legyen a szocialisták győzelmének megtorpedozására. Ugyanakkor a győztesre szavazás hatásmechanizmusa, valamint az ellenzéki oldal stratégiai együttműködésre való képtelensége révén a második fordulóban a kormánykoalíció jelöltjei mindenhol érvényesítették fölényüket. A pártrendszer koncentrálódásának jeleként érzékelhető, hogy minden korábbinál több, de csak a két nagy párthoz tartozó jelölt szerzett az első fordulóban egyéni mandátumot. A szakértői várakozásokkal ellentétben nem az ellenzéki, hanem a koalíciós jelöltek szereztek több mandátumot az első fordulóban. A szocialista jelöltek jó fővárosi szereplése meghatározó szerepet játszott a szocialista-liberális győzelemben. A választási rendszer sokat bíralt aránytalansága ezúttal nem igazolódott, soha ilyen kevés szavazat nem veszett el, mint a legutóbbi országgyűlési választásokon.

A választási magatartással és pártokkal foglalkozó szakirodalom nagy teret szentel a „kritikus választás” hipotézisének (Evans–Norris 1999). A szakirodalom „kritikus választás” alatt olyan választást ért, amely során szignifikáns változások állnak be a pártok és a választók kapcsolatában, elsősorban

annak következtében, hogy a korábbi kiábrándulást egy erőteljesebb ideológiai, szociális alapú, illetve identitás típusú kötődés váltja fel. A brit Munkáspárt 1997-es választási győzelme ebbe a kategóriába tartozik. A választások alapvetően három típusba sorolhatók a szavazói magatartások szempontjából. Az első, az ún. stabilizációs típusú választás (*maintaining elections*), mely során nem változnak lényegesen a politikai erőviszonyok, a *status quo* fennmarad, nincsenek dominánsan megosztó választási témák, minden párt a hagyományos bázisán mozgósítja a szavazóit. Az ún. kiábrándulás típusú választások (*dealignment elections*) során időlegesen vagy véglegesen meggyengül a pártok és a választók között kialakult tradicionális kötődés. Évtizedekkel korábban ennek okát a kutatók elsősorban a pártok hagyományos társadalmi bázisának erodálásában látták, jelenleg inkább a politikusok körüli botrányok, ellentmondásos témaválasztások, rossz kormányzati döntések, illetve a politika bulvárosodásának hatásai vezetnek a pártokból való kiábránduláshoz. A harmadik típusú változást a szavazók pártok iránti vonzalmának újraéledése (*realignment elections*) jelenti, amelynek egyik alosztala a „kritikus választás”. Számos országban a választói magatartás átrendeződésének magyarázó okai között a generációs változásokat, valamint új szociodemográfiai törésvonalak megjelenését, továbbá új ügyek (pl. környezetvédelmi) fontossá válását lehet felfedezni. Ez utóbbi esetben van a legnagyobb esélye annak, hogy az adott választás a „kritikus választás” kategóriájába esik.

A 2006-os magyar parlamenti választás leginkább a *stabilizációs választás* jellemzőit viseli magán. A pártok a négy évvel korábbi szavazótáboruk megtartásában és mozgósításában mutattak fel jelentős teljesítményt. Sem a két nagy pártnak, sem pedig a kisebb parlamenten belüli, illetve parlamenten kívüli pártoknak nem sikerült jelentősebb szavazói csoportokat átcsábítani a versenytársak táborából. A pártrendszer koncentrációjának következtében a listás szavazatok több mint 80%-át, a parlamenti helyeknek pedig több mint 90%-át az MSZP és a Fidesz szerezte meg. Egyik pártnak sem sikerült olyan témát a választások napirendjére tűzni, amely jelentős választói csoport véleményét megváltoztatva az ellenzék vagy a kormányoldal felé terelte volna a szavazókat. A parlamenti választás a hatalomban lévőknek, a *status quo*-t erősítette meg úgy, hogy az MSZP–SZDSZ-kormány jelentősebb parlamenti többséget tud maga mögött, mint 2002 és 2006 között. A választói magatartás stabilizálódása arra utal, hogy a 90-es évek közepén tapasztalt alacsony pártidentitást (Gazsó–Stumpf 1995) felváltani látszik a két nagy párt irányába megmutatkozó erősebb pártkötődés, melynek következtében valamelyest csökkent a bizonytalan szavazók száma. Minden kétséget kizáróan a legutóbbi két választás karakterét a kontinuitás elemei dominálják, amely a szavazó-

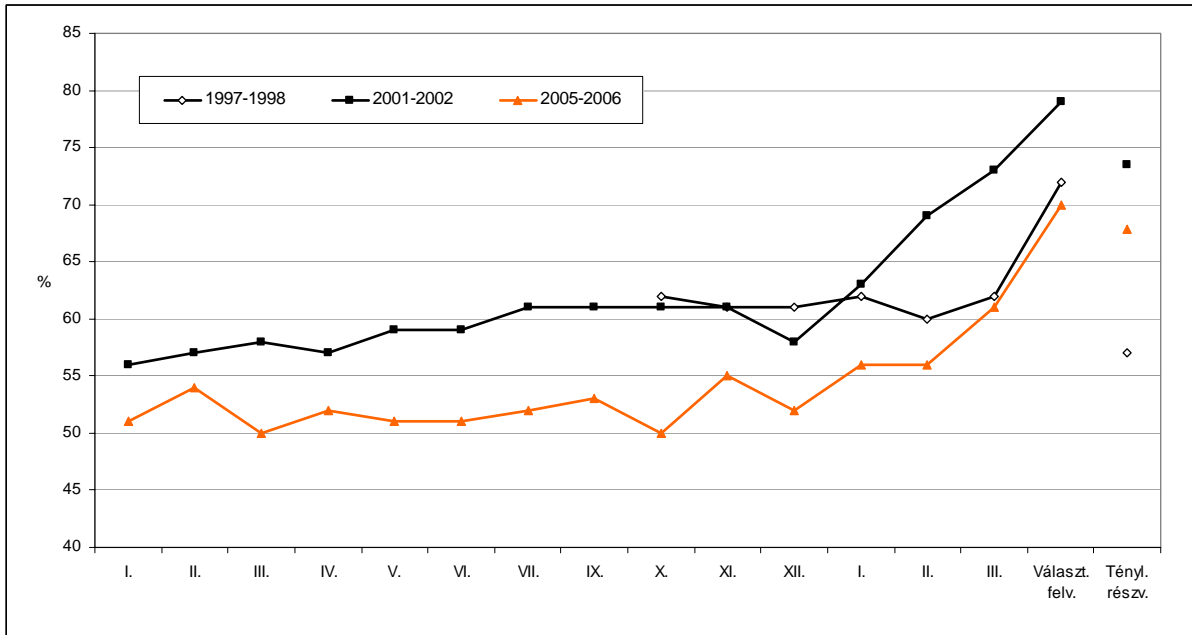
táborok nagyfokú stabilizálására utalnak, mégis csak az elkövetkező évek vizsgálataiból kaphatunk majd képet arról, hogy a választói viselkedésnek trendszerűen érvényesülő vagy időleges változásának lehetünk tanúi.

2. Részvétel, mobilizáció

A nyugati democráciákban a csökkenő választási részvétel komoly aggodalmakat vetett fel a választások legitimitásával kapcsolatban (Lijphart 1977). A hazai kutatások is kiemelt figyelmet fordítanak a participációs lehetőségek elemzésre, egyre nagyobb súllyal kezelve a részvételi egyenlőtlenségeket, a kapcsolati tőke összetevőinek vizsgálatát (Angelusz–Tardos 2005).

Az elmúlt években Magyarországon is érzékelhető volt a politikával szembeni bizalmatlanság növekedése és a ciklus közbeni részvételi hajlandóság csökkenése. Ugyanakkor az „ünnepnap” politikai részvétel során, a két utóbbi országgyűlési választások alkalmával az új EU-tagok átlagánál (64,9%) magasabb részvételi arányt produkáltak a magyar polgárok. A 2002-es választások részvételi csúcsot jelentettek mind a két választási fordulóban (70,5% és 73,5%). Bár az 1998-as második forduló részvétel (57%) valamivel meghaladta az első forduló szavazói hajlandóságát, de arra még nem volt példa a rendszerváltozás utáni magyar politikatörténetben, hogy a második forduló aktivitás 3%-kal magasabb arányt mutasson. A négy évvel korábbi választási eredmények értékelésekor nagy figyelmet kapott az ún. rejtőzködő szavazói magatartás (Kolosi–Tóth 2002). 2002-ben a választások felé közeledve határozottan növekvő tendenciát mutatott azoknak a szavazóknak a száma, akik biztos részvételi szándékot mutattak, de nem voltak hajlandók elárulni a pártpreferenciájukat. Az elemzésekből az is kitűnik, hogy ezeknek a rejtőzködő szavazóknak a részvételi hajlandósága még a pártkötődéssel rendelkező elkötelezett szavazókénál is magasabb volt. A pártpreferenciájukat titkoló választók jelentős szerepet játszottak a választás végeredményének befolyásolásában. A szocialisták 2002-es sikerét sokan annak a mozgósítási stratégiának tulajdonítják, amelyet Ron Werber kampánytanácsadó dolgozott ki, és amelynek fókuszában a szavazók választásnapján mobilizálása állt. A rejtőzködő szavazókkal kapcsolatos korábbi viták miatt nagy figyelem övezte a 2006-os választásokon várható részvételi arányokat.

1. ábra. A választási részvételi szándék alakulása az 1997. X. – 1998. III., 2001. I. – 2002. III. és 2005. I. – 2006. III. közötti időszakokban – a biztos résztvevők megoszlása az összes megkérdezett körében

A havi közvélemény-kutatási adatok előre jelezték, hogy a részvétel nem fogja elérni a négy évvel korábbi csúcsot, annak ellenére, hogy a mostani választásokra az ellenzéki Fidesz több alkalommal tesztelt mobilizációs stratégiát dolgozott ki. A kutatások arra is felhívták a figyelmet, hogy ez alkalommal lényegesen alacsonyabb lesz azon szavazók száma, akik határozott részvételi szándékkal rendelkeznek, de nem hajlandók elárulni, hogy melyik pártra fognak voksolni. A rejtőzködő szavazók száma ugyan a választásokhoz közeledve enyhén emelkedett, de szavazási szándékuk lényegesen alatta maradt a pártkötődéssel rendelkező szavazókéknak.

A 2006-os választási részvétel a várakozásoknak megfelelően alakult. Az első fordulóban a választásra jogosultak valamivel több mint kétharmada (67,83%) vett részt, de a második forduló aktivitás is csak alig maradt el ettől (64,36%). A részvétel mértéke természetesen területenként lényeges eltérést mutatott. Mindkét fordulóban a legmagasabb részvételt a budapestiek produkálták (74%, illetve 71%), az első fordulóban Borsod megyében (64%), míg a második fordulóban Jász-Nagykun-Szolnok megyében (59%) vettek részt a legkevesebben. A több mint 10%-os részvételi különbség a főváros javára, komoly versenyhátrányt jelentett az ellenzéki Fidesznek, hiszen a vidékiek körében korlátozottan érvényesült mozgósítással nem sikerült ellensúlyozni Budapest tradicionális szociál-liberális túlsúlyát. A Fidesz a választásokat megelőző években átalakította a szervezeti struktúráját, a párt szervezési tevékenységének centrumába az egyéni választókerületeket állította. A párt elnöke kinevezte az egyéni választókerületi elnököket és a területi instruktorokat, akik teljes felelősséggel tartoztak a választási mobilizáció megtervezéséért és lebonyolításáért. A Fidesz az EU-választásokat tekintette az új rendszer főpróbájának. Noha az Európa Parlamenti választásokon elért ellenzéki sikert beárnyékolta ugyan a kettős állampolgársággal kapcsolatos népszavazás kudarca, a párt vezérkara rendületlenül bízott a mozgósítási stratégia eredményességében. A mozgósítási „csodafegyver” nem vált be, bár könnyen elképzelhető, hogy ennek hiányában a Fidesz súlyosabb választási vereséget szenvedett volna. Az ellenzéki párt nem tudta eljuttatni üzeneteit a vidéki szavazók jelentős csoportjaihoz, ezért olyan megyékben is veszített, ahol korábban többsége volt (Szabolcs-Szatmár-Bereg, Jász-Nagykun-Szolnok és Csongrád megye). A négy évvel korábban oly sikeresen alkalmazott második forduló mozgósítási stratégia sem vált be, ami csak részben magyarázható az MDF-fel való összefogás kudarcával. Az első forduló után a Fidesz 47 élen álló jelöltje közül csupán 41 tudott mandátumot szerezni. Az MDF-et a protest szavazók jutatták be a parlamentbe, ezért illúzióknak bizonyult minden olyan jobboldali táborlojalitást feltételező politikai kalkuláció, amely az MDF-es jelöltek második forduló visszalépéséhez fűződött. Ott,

ahol az MDF-es jelölt visszalépett 14 helyen a koalíció jelöltje nyert és csupán 11 helyen a Fideszes. Míg, ahol nem volt Demokrata Fórumos visszalépés a Fidesz javára ott csupán 8 helyen nyert a koalíció, 15 körzetben pedig a Fidesz jelöltje győzött. A jobboldali egység jelszavával indított szavazatmaximalizáló stratégia megbukott, míg a másik oldalon szép csendben, a Munkáspárt, illetve utódszervezetének szinte teljes eltűnése révén végbement a baloldali szavazótábor teljes egységesítése.

3. A politikai erőter átalakulása, a pártrendszer koncentrálódása

A 2002-es választásokat követően nyitottnak tűnt a magyar pártrendszer további fejlődésének iránya. Orbán Viktor a polgári kör mozgalom létrehozásával komoly kihívást intézett a magyar politikai struktúrához. A parlamenti pártrendszer integrációs ereje azonban erősebbnek bizonyult a politikai rendszer működését alulról megújítani akaró mozgalom innovatív kapacitáshoz és autonómia törekvéseihez képest. Az Európa Parlamenti választásokat újra két nagy párt dominálta, de sokak meglepetésére az SZDSZ mellett az MDF is elérte a mandátumszerzéshez szükséges támogatottságot. Mindezek ellenére a parlamenti választásokat megelőző közvélemény-kutatások rendre olyan pártpreferencia adatokat mutattak, amelyek kétpárti parlamentet prognosztizáltak. A megváltozott politikai légkörben a szavazók azonban másként döntöttek, a két nagy párt mellett a liberálisokat és a Demokrata Fórumot is bejutatták a parlamentbe. Az MSZP és a Fidesz közötti listás verseny a négy évvel korábbihoz hasonlóan nagyon szoros eredményt hozott. Az MSZP 43,21%-kal (2 336 705 voks) megnyerte a pártlisták versenyét, több mint egy százalékot javítva a 2002-es teljesítményén. A Fidesz–KDNP-lista a szavazatok 42,03%-át kapta (2 272 979 voks), amely alig tér el a Fidesz–MDF-listára 2002-ben leadott szavazatok arányától (41,7%). A SZDSZ (6,5%, 351 613 voks) jó hajrát produkálva és az MSZP-ek stratégiai szavazatait begyűjtve¹, kitűnő fővárosi szerepléssel (a párt szavazatainak 35%-a Budapestről származik) mintegy 40 ezerrel növelte támogatóinak számát. Az MDF bejutására néhány hónappal a választások előtt nem sokan fogadtak volna. A Demokrata Fórum igazi protest pártként, sokat profitálva a pártelnökök televíziós vitájából, átlépte a parlamentbe jutási küszöböt (5,04%), több mint 272 ezer szavazó támogatását megszerezve önállóan jutott be a parlamentbe. Az exit poll adatok alapján elmondható, hogy az MDF szavazó-

¹ A Századvég és a Forsense közös exit poll vizsgálata alapján a SZDSZ szavazóinak 20,7%-át teszik ki azok, akik egyéniben az MSZP jelöltjét támogatták.

tábora az utolsó két hét során megduplázódott, választóinak 39,8%-a 40 év alatti. Bejutásukat a két párt közötti konfliktusok ellenére jelentős mértékben segítette a Fideszesek stratégiai szavazata.²

1. táblázat. *A pártrendszer koncentrálódása 1990 és 2006 között*

	A két legnagyobb parlamenti pártra leadott szavazatok aránya, %	A két legnagyobb párt által elnyert parlamenti mandátumok, %	A parlamentbe bejutott pártok száma
1990	46	67	6
1994	53	72	6
1998	60	73	6
2002	83	89	4
2006	85	92	5

A politikai erőtérben belüli koncentrálódási folyamatok könnyen nyomon követhetők a 2. táblázat alapján. Az elmúlt négy évben folytatódott az MSZP és a Fidesz térnyerése. Igaz ugyan, hogy a Fidesz mindkét legutóbbi választáson közös listát állított és az eredmények ismeretében döntöttek úgy az együttműködő partnerek, hogy külön frakciót hoz létre mind az MDF (2002-ben) mind pedig a KDNP (2006-ban). A területi listás eredmények mellett a két nagy párt erejét mutatják az egyéni kerületi versenyben megmutatkozó különbségek. Az MSZP választási győzelmét leginkább egyéni jelöltjei sikeres szereplésének köszönheti. A magyar választási rendszer sajátosságai miatt a kormányalakítás lehetőségét az egyéni kerületekben elért eredmények alapozzák meg. Az elmúlt választások során folyamatosan emelkedett az „első körös” nyertesek száma. Több jelölt esetén ahhoz, hogy valaki mandátumot tudjon szerezni komoly társadalmi beágyazottsággal és támogatással kell rendelkeznie, mert különben nincs esélye arra, hogy az első fordulóban megkapja a szavazatok több mint 50%-át. A pártok jelöltállítási és győzelmi potenciálját jól jellemzi, hogy az első forduló után milyen pozíciókat értek el az egyéni választókerületekben.

² A már említett Századvég és Forsense exit poll adatok azt mutatják, hogy MDF szavazóinak 13,6%-át adják azok, akik egyéniben a Fidesz–KDNP jelöltjére szavaztak. Ez összességében mintegy 40 ezer szavazatot jelentett.

2. táblázat. *A pártok jelöltjeinek pozíciói a 2006-os parlamenti választások 1. fordulóját követően*

Pártok	Jelöltek száma	Első helyen (mandátumot szerzett)	Második helyen	Harmadik helyen
1. MSZP	165	90(34)	73	2
2. Fidesz–KDNP	174	75(28)	99	0
3. MSZP–SZDSZ	10	9(4)	1	0
4. MDF–Fidesz–KDNP	2	1	1	0
5. Somogyért Egyesület	1	1	0	0
6. SZDSZ	165	0	1	92
7. MDF	153	0	0	70
8. MIÉP–Jobbik	114	0	0	4
9. Munkáspárt	51	0	0	1

A 2. táblázatból egyértelműen kitűnik a két nagy párt dominanciája az egyéni választókerületekben is. Az ellenzéki párt várakozásaihoz képest a Fidesz jelöltjei rosszabbul szerepeltek, hiszen a koalíciós pártok együttesen 10 egyéni mandátummal többet szereztek az első fordulónál, mint a Fidesz. A 38 első körös mandátumból a szocialisták tizenkettőt Budapesten gyűjtöttek be, amely révén nehezen behozható előnyre tettek szert. Az MSZP kedvező pozícióját az is erősítette, hogy több kerületben állt első helyen a jelöltjük, mint az ellenzéki pártnak, továbbá az SZDSZ – akivel gyorsan megállapodtak a kölcsönös visszalépésekről – több, mint kilencven esetben végzett a harmadik helyen. A pártkoncentráció mértékét alátámasztja az a tény is, hogy egyetlen kis párt jelöltje sem tudott az első helyen végezni.³ Másként fogalmazva a kis pártok egyéni jelöltjei csak abban az esetben juthatnak egyéni mandátumhoz, ha valamelyik nagyobb, szövetséges párt jelöltje visszalép a javukra. A második forduló visszalépések valójában a kormányzati koalíció előkészítésének tekinthetők, az itt tett kölcsönös engedmények nagy nyomattal estek latba a koalíciós osztozkodás során.

³ A Somogyért Egyesület jelöltje civil színekben indult ezért független jelöltnek számít.

4. A szavazótáborok tömbösödése, a generációs és a kormány–ellenzék törésvonal

Az 1994-es választásokat követő post-election vizsgálatunkban⁴ Gázsó Ferenczel azt mutattuk ki, hogy a parlamentbe jutott pártok egyike sem rendelkezett olyan szavazóbázissal, amelyben az adott párthoz erős kötődéssel bíró szavazók lennének többségben. A magyar pártokra az volt a jellemző, hogy szavazótáboruk túlnyomó többségét képlékeny, a pártokhoz labilisan kötődő, illetve semmiféle kivehető pártkötődéssel nem rendelkező választók köréből rekrutálták. Úgy találtuk, hogy szociológiai szempontból a magyar parlamenti pártstruktúra alapvető jellegzetessége az instabilitás. Alacsony a pártrendszer társadalmi beágyazottsága, ami elsősorban azzal függött össze, hogy a pártok nem a társadalom tartós, csoportminőségű politikai tagoltságára épültek, hanem a politizáló értelmiségi elitcsoportokat megosztó ideológiai törésvonalak mentén szerveződtek. Több választói magatartástípust különböztettünk meg a párthoz való kötődés erőssége (pártidentitás) és a választói magatartás konzekvenciája alapján. A pártok erőpozíciója szembevető különbségeket mutatott mind az identitásgeneráló mind pedig a szavazatstabilizáló képességek tekintetében. A legkirívóbb a Fidesz helyzete volt, hiszen identitás típusú kötődést alig sikerült generálnia. Az MSZP és a KDNP szavazóbázisában viszont minden negyedik választó erős kötődést mutatott a pártja iránt (Gázsó–Stumpf 1995).

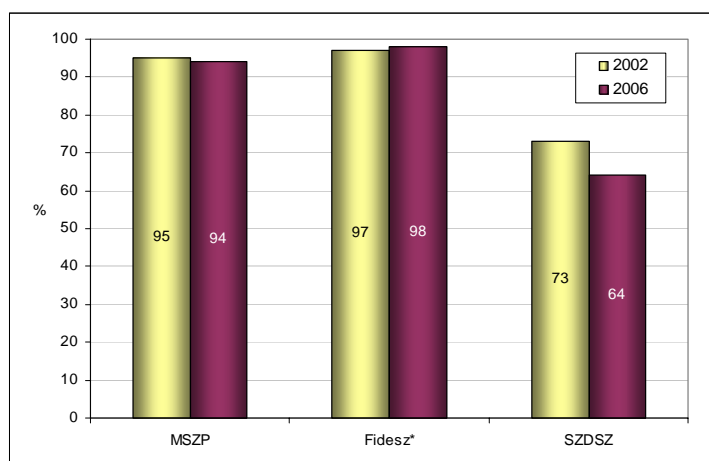
A politikai erőter átalakulását strukturális szempontból vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az elmúlt évtizedben a pártrendszer igen erőteljes koncentrációja ment végbe. Az MSZP és a Fidesz domináns pozícióba került a magyar politikai életben, két egymást követő parlamenti választáson a szavazók több mint 40%–40%-a adta le voksát a két nagy párt valamelyikére. A pártrendszer stabilizálódását jelzi továbbá az is, hogy új szereplő nem tudott bejutni a parlamentbe. Valójában a rendszerváltozás során kialakult pártstruktúrában *belüli* erőpozíciók fokozatos átrendezéséről beszélhetünk. A kialakult pártstruktúrát még egy olyan súlyos kormányzati válság sem rázta meg, amelynek következtében 2004-ben a szocialista-liberális koalíció pártjainak miniszterelnököt kellett cserélni.

A strukturális folyamatok mellett a pártbázisok belső átrendeződése is arra utal, hogy a két nagy párt mögött egyre konzekvensebb és növekvő érzelmi azonosulással rendelkező, elkötelezett szavazóbázis stabilizálódott. Összehasonlítva a két utolsó parlamenti választás során a listás és egyéni sza-

⁴ Az országos reprezentativitását, empirikus felvételt a TÁRKI készítette, 1994 júniusában, 1550 fős mintán.

vazatokban megnyilvánuló kongruenciát, olyan fokú stabilizálódást tapasztalhatunk a választói magatartásban, amely nem magyarázható mással, mint a pártok mögötti szavazótábor erős kötődésével.

2. ábra. A listás és az egyéni szavazatok kongruenciája, 2002. május és 2006. május – retrospektív válaszok, a kérdésre választ adók megoszlása, %

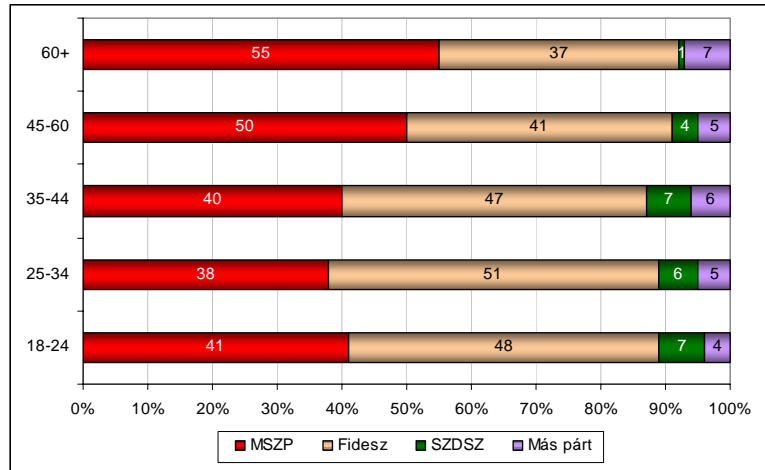

Megjegyzés: * 2002-ben Fidesz–MDF, 2006-ban Fidesz–KDNP.

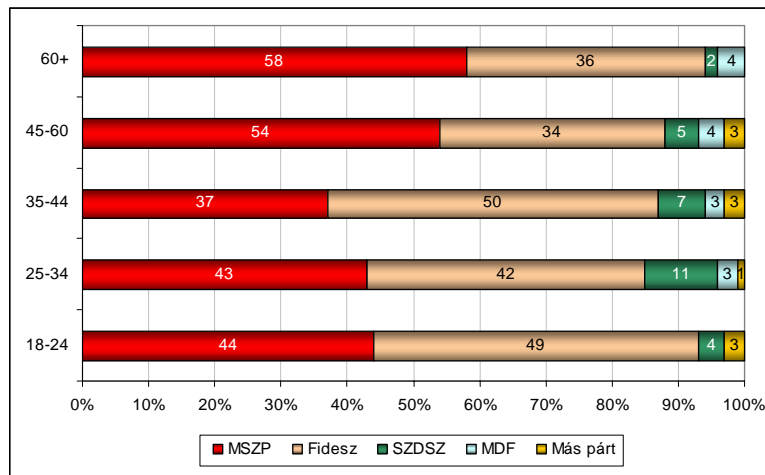
Az exit poll, valamint a post-election vizsgálatok egyértelműen igazolják a szavazói magatartás stabilizálódásának, a pártok melletti választói elköteleződés a tézisének. Az egyéni és listás szavazatok nagyfokú kongruenciája mellett azt tapasztaltuk, hogy a négy évvel korábbi szocialista szimpatizánsok 89%-a most is az MSZP-t választotta. A 2002-ben a Fidesz–MDF-listára szavazók 85%-a jelenleg is Fideszre adta a voksát. Az SZDSZ 2002-es szavazói közül csak 75% maradt hű a liberális párthoz, 15,6%-ukat elcsábították a szocialisták. A két nagy párt közül a Fidesz az, amelynek mostani szavazótáborát a legnagyobb arányban (83,1%) alkotja a négy ezelőtti szavazóbázis, míg az MSZP támogatóinak 79,5%-a törzsszavazó. A felmérések azt mutatják, hogy a legstabilabb szavazóbázissal a Fidesz rendelkezik, szavazói 71,5%-a már több, mint egy évvel a választás előtt a párt mellett döntött, ugyanakkor a legnagyobb ellenzéki párt esetében a legalacsonyabb a kampány során a párt-hoz csatlakozottak aránya.⁵

⁵ Századvég Politikai Elemzések Központja: Elemzés a Forsene és a Századvég által készített exit poll vizsgálatról. 2006. április. www.szazadveg.hu

3. ábra. Melyik pártra szavazott a választáson? 2002. május – retrospektív válaszok, a kérdésre választ adók megoszlása korosztályonként, %

4. ábra. Melyik pártra szavazott a választáson? 2006. május – retrospektív válaszok, a kérdésre választ adók megoszlása korosztályonként, %

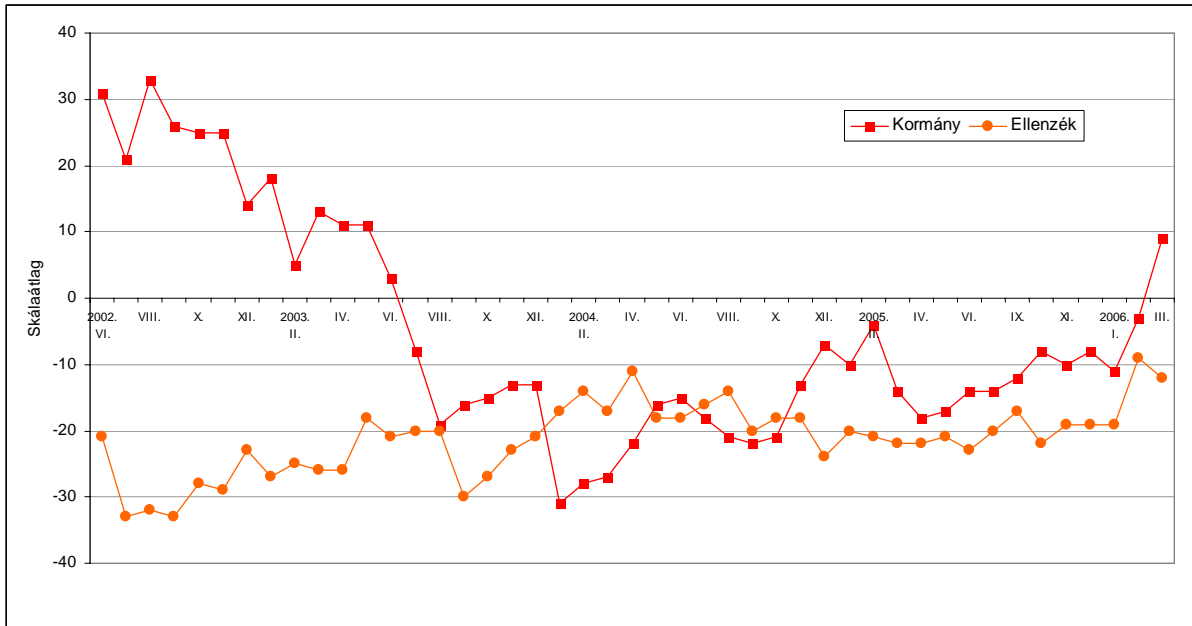

A magyar választói magatartás generációs karaktere a rendszerváltozás óta meghatározó módon befolyásolja a pártpreferenciákat. A pártok az elmúlt 16 év során támogatói bázisukat, ideológiai profiljukat tekintve igen komoly változásokon mentek keresztül. Mindezek ellenére a fiatalok pártjaként indult Fidesz továbbra is őrzi azon jellegzetességét, hogy a legifjabb korosztályok az átlagot meghaladó módon támogatják az időközben néppárttá formálódott politikai erőt. A MSZP estében pedig a generációs lánc másik végén lévő idősebb korosztályok mutatnak erősebb kötődést. Összehasonlítva két parlamenti választást követően végzett post-election vizsgálat életkori adatait a generációs törésvonal kontinuitása egyértelműen felrajzolható.

A két nagy párt generációs támogatottsági karaktere négy év elteltével is nagyfokú hasonlóságot mutat, de felfedezhetünk néhány olyan módosulást, amely döntően befolyásolta a választások végeredményét. A szocialistáknak kormányzati pozícióból sikerült tovább növelni a beágyazottságukat a legidősebb korosztályok körében, míg a Fidesz ellenzéki pozícióból közel 10%-os veszteséget szenvedett az élet és pályakezdő korosztályoknál (25–34 évesek). Az egyik leginkább érzékeny korosztályi csoportban ezáltal elvesztette a meghatározó befolyást, amely nem csupán a szocialisták megerősödésével, hanem a liberálisok átlagot meghaladó támogatottságával is együtt járt. Ugyanakkor a fiatalabb és a legidősebb korosztályokban történt Fideszes térvesztést valamelyest kompenzálhatja a polgári pártnak a középkorosztályoknál elért támogatás-növekedése. Az ellenzéki párt számára figyelmeztető jel, hogy elvesztette a legfiatalabb korosztályok körében sokáig őrzött monopol pozícióját. A pártok generációs utánpótlásért vívott küzdelme minden eddiginél nyitottabbá vált. A Fidesz néppárti és plebejus imázsának karakteresebbé válását a fiatal generációk gyanakvással szemlélik és a párt támogatottsági mutatóiban mára ez jól érzékelhetővé vált.

A generációs törésvonal mellett a kormány–ellenzék konfliktus is fontos tömbképző funkcióval bírt az elmúlt esztendőkből. Ugyanakkor talán éppen a kormány–ellenzék teljesítménnyel kapcsolatos szavazói vélemények világítottak rá legélesebben a Fidesz korlátozott kormányképességére. A nemzetközi összehasonlítások igazolják, hogy nehéz úgy megszerezni a többség támogatását, ha az ellenzék teljesítményének a megítélése – a választásokat közvetlenül megelőző időszakban – lényegesen rosszabb a kormányénál.

5. ábra. A Medgyessy- és a Gyurcsány-kormány, valamint az ellenzék megítélése, 2002. IV. és 2006. III. között (± 100 -as skálaátlag-értékek)

Az 5. ábra jól mutatja, hogy a ciklus során a Fidesznek mint ellenzéknek a teljesítményét csupán a Medgyessy-kabinet bukásának időszakában tartották jobbnak, mint a kormány teljesítményét. A kutatásokból az is kiderül, hogy nem csupán a szociál-liberális szavazók tartották gyengének az ellenzék tevékenységét, hanem a Fidesz-tábor is kritikus volt a kormányképesség prezentálásával.

A szavazótáborok belső kohézióinak stabilizálásban a két párt meghatározó személyiségeinek fontos szerepe volt. Mind Gyurcsány Ferenc, mind Orbán Viktor miniszterelnöki pozícióra való alkalmasságát saját táborukban 90% fölötti támogatással ismerték el. Ugyanakkor a választási véghajrára Gyurcsány Ferencet már többen tartották alkalmasabbnak a kormányfői posztra, mint elődjét. A folyamat betetőzése a miniszterelnök-jelöltek páros és négyes tv-vitája volt, amelyben Gyurcsány Ferenc lényegesen meggyőzőbbnek bizonyult, mint az ellenzék vezetője.

A választásokat követően azonnal érvényesült a győztesre szavazási effektus, megnőtt a szocialisták népszerűsége, de a vereség ellenére az ellenzéki szavazótábor is egyben maradt. A szavazótáborok tömbösödésének igazi testje az elkövetkező években lesz. A kormányzat megszorító intézkedései próbára fogják tenni a szocialisták tradicionális támogatóinak lojalitását. Az ellenzék kormányzási aspirációi pedig az eddig követett szavazatmaximalizáló stratégia újragondolását teszik szükségessé, amely viszont a korábbi tábor fragmentálódásával járhat.

IRODALOM

- Angelusz R. – Tardos R. 2000: Pártok között szabadon – Választók és társadalmi kontextus a kilencvenes évek Magyarországon. Budapest: Osiris Kiadó.
- Angelusz R. – Tardos R. 2005: A választói tömbök rejtett hálózata. In: Angelusz R. – Tardos R. szerk.: Törések, hálók, hidak. Választói magatartás és politikai tagolódás Magyarországon. Budapest: Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány. 65–161. p.
- Enyedi Zs. 2004: A voluntarizmus tere. A pártok szerepe a törésvonalak kialakításában. Századvég, 2004/3. sz., 3–28. p.
- Evans G. – Norris P. eds: 1999: Critical elections. british parties and voters in long-term perspective. London: Sage.
- Gazsó F. – Stumpf I. 1995: Pártbázisok és választói magatartástípusok. In: Kurtán S. – Sándor P. – Vass L. szerk.: Magyarország Politikai Évkönyvem Budapest. Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány. 567–580. p.
- Gazsó F. – Stumpf I. 1997: Pártok és szavazóbázisok. In: Kurtán S. – Sándor P. – Vass L. szerk.: Magyarország Politikai Évkönyve. Budapest: Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány. 516–531. p.
- Gazsó F. 1997: Nomenklatura és törésvonal. In: Stumpf I. szerk.: Két választás között. Budapest: Századvég Kiadó.

Stumpf István: Parlamenti választások 2006: a szavazói preferenciák stabilizálódása

- Kolosi T. – Tóth I. Gy. 2002: Egy tévedés története. In: Kolosi T. – Tóth I. Gy. – Vukovich Gy. szerk.: Társadalmi Riport 2002. Budapest: TÁRKI, 339–367. p.
- Lijphart A. 1977: Democracy in Plural Societies. New Haven: Yale University Press.
- Norris P. 1997: Electoral Change since 1945. London: Blackwell.
- Stumpf I. 1996: Elszalasztott vagy elhalasztott generációváltás? Századvég, Nyár.
- Stumpf I. 2004: A pártválasztás trendjei a kormányváltás után. In: Kolosi T. – Tóth I. Gy. – Vukovich Gy. szerk.: Társadalmi Riport 2004. Budapest: TÁRKI, 441–455. p.
- Tóka G. 2005: A politikai tagoltság nemzetközi összehasonlításban. In: Angelusz R – Tardos R. szerk. 2005: Törések, hálók, hidak. Választói magatartás és politikai tagolódás Magyarországon. Budapest: Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány. 17–65. p.